

در مطلب حاضر لزوم حفظ و تقویت بنیه دفاعی جامعه اسلامی در برابر تهدیدات دشمنان برای پیشگیری از جنگ را دیدگاه قرآن و آموزه‌های اسلامی بررسی شده است.

بی‌شک اگر دنیا از ظالمان توسعه‌طلب و تجاوزکاران زورگو خالی می‌شد هیچ نیروی نظامی برای حفظ مرزهای کشورها مورد نیاز نبود و تمام مردم دنیا در کشورهای خود، در امن و امان می‌زیستند و با یکدیگر روابط تجاری و فرهنگی و سیاسی و اجتماعی و اقتصادی سالم داشتند.^[۱] لیکن خوی برتری‌جویی و تجاوزگری که گاه در افراد و گاه در یک قوم و ملیت وجود دارد؛ غالباً سبب هجوم فرد یا قومی بر قوم دیگر یا ملتی بر ملت دیگر شده است؛ در چنین شرایطی همه حق دارند که خود را چنان قوی کنند که در امنیت زندگی داشته باشند؛ چرا که در نظام کنونی دنیا متأسفانه ضعیف پامال است؛ و همین امر «فلسفه تشکیل نیروهای مسلح و قوای دفاعی را روشن می‌کند».^[۲] همچنین برای قوم و ملتی که حامل فرهنگ‌گی هستند و فضای آزادی را می‌طلبند که فرهنگ خود را در میان مردم جهان تبلیغ کنند؛ به دست آوردن این فضای آزاد بدون تکیه بر قدرت غالباً امکان‌پذیر نیست و این فلسفه دیگری برای تشکیل قوای مسلح است.^[۳] لذا باید گفت: حیات و زندگی بدون «جهاد» امکان‌پذیر نیست،

و در صورتیکه:

بررسی الزامات و دلایل تقویت بنیه دفاعی از دیدگاه آموزه‌های اسلامی

آمادگی دفاعی؛ ضرورت دینی و واجب عقلی

آیت‌الله مکارم شیرازی

زیرا یک موجود زنده همیشه در ادامه حیات و زندگی خود با موانعی روبه‌رو است که هر لحظه حیات او را تهدید می‌کند و اگر مجهز به نیروهای دفاعی نباشد به سرعت نابود می‌شود.^[۴]اجامه انسانی و کشورهای مختلف نیز از این قانون عمومی مستثنی نیستند و برای ادامه حیات خود نیازمند به نیروی نظامی مجهزی می‌باشند.^[۵]از این رو مسلمانان موظف هستند از تمام توان و نیروی خویش استفاده کنند و بنیه نظامی خویش را بالا ببرند.^[۶]

گفتنی است اسلام در مسائل دفاعی و نوع اسلحه جنگی و نحوه استقلال و تمامیت ارضی و جلوگیری از نفوذ دشمنان، احکام خاصی ندارد، بلکه باید با در نظر گرفتن اوضاع و احوال موجود، مقررات و احکامی از طرف حکومت اسلامی در نظر گرفته شود و از راهی که به حفظ مقاصد اسلام کمک کند اقدام گردد.^[۷]

تقویت توانمندسی دفاعی در قرآن

اسلام در تقویت بنیه دفاعی به وضع یک اصل کلی دست‌زده و مصداق و نوع سلاح و تاکتیک را معین نمی‌کند بلکه مسلمانان را به آمادگی کامل خود برای دفاع از خویش فرا می‌خواند.^[۸] لذا در قرآن می‌خوانیم: «واعدوا لهم ما استطعتم من قوه»^[۹] هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آنها ا دشمنان آماده سازید»^[۱۰]

در دو سوره از قرآن مجید در مورد ابداع زره مناسب که یک وسیله دفاعی مؤثر برای جنگ‌های زمان‌های پیشین محسوب می‌شد از سوی داوود(ع) پیامبر بزرگ الهی بحث شده است.^[۱۱]

و در یک جا می‌فرماید: ﴿وَعَلَّمَانَا صُنْعَ الْكُوسِ لِكَيْ لَتُخَصِمَنَّ مِنْ بَاسِكِهِمْ فَبَلِّغْ أَتَمَّهُمْ شَاكِرُونَ﴾^[۱۲] ما ساختن زره را به داوود تعلیم دادیم تا شما را در جنگ‌هایتان حفظ کند، آیا شکرگزاری (این نعمت الهی را) می‌کنید»^[۱۳]

از این آیه به خوبی معلوم می‌شود ابداع و اختراع این وسیله دفاعی به تعلیم الهی و در عصر داوود (ع) صورت گرفت، در حالی که می‌دانیم ضرورتی ندارد پیامبر الهی مبتکر و ابداع کننده چنین موضوعی باشد.^[۱۴]

همچنین در فراز دیگر از قرآن کریم می‌خوانیم: ﴿وَأَنَّا لَهُ الْتَدِيدُ أَهْلُ مَغْنَمٍ صِبَاغَاتٍ وَقَدَّرَ فِي السَّيْرِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾^[۱۵] ما آهن را برای او (داوود) نرم کردیم (و دستور دادیم) زره‌های کامل و فراخ بساز و حلقه‌ها را به اندازه و متناسب کن و عمل صالح بجا آورید که من به آنچه انجام می‌دهید بینا هستم»^[۱۶]

این آیه به خوبی نشان می‌دهد داوود به فرمال الهی دست به ساختن چیز بی‌سابقه‌ای زد که علم و آگاهی آن را از سوی خدا یافته بود و مسئله ساز و ساختن آهن را برای او ممکن ساخت، خواه جنبه اعجاز داشته باشد یا نه به صورت یک تعلیم الهی.^[۱۷]

با استاده از وسائل و اسباب و در هر صورت ابتکار این امر (ساختن مفتول‌های نازک و محکم برای بافتن زره در آن زمان به گونه‌ای که هم پوشیدنی آن راحت باشد و هم مانع تحرک سربازان نشود و هم در مقابل ضربه تیر و شمشیر و خنجر مقاومت کند، کار مهم و پیچیده‌ای بود و اهمیت آن در آن عصر کمتر از ابداع سلاح‌های مهم دنیای امروز نبود.^[۱۸]

این نکته نیز قابل توجه است که وقتی آهن به دست حضرت داوود(ع) نرم شد ترجیح داد وسیله دفاعی بسازد نه وسیله تهاجمی همچون شمشیر. به هر حال با اینکه تهیه این وسیله دفاعی که در جنگ‌های آن زمان مهم و سرنوشت‌ساز بود چیزی نیست که اگر پیامبر از آن آگاه نباشد در دعوت مذهبی او خللی به وجود آید، ولی خداوند این صنعت را به او تعلیم داد و در میان بشر پیدای ماند.^[۱۹]

تقویت بنیه دفاعی در سیرهٔ نبوی(ص)

سیره عملی پیامبر(ص) و پیشوایان بزرگ اسلام نشان می‌دهد که آنها برای مقابله با دشمن از هیچ فرصتی غفلت نمی‌کردند، در تهیه سلاح و نقرات، تقویت روحیه سربازان، انتخاب محل اردوگاه، و انتخاب زمان مناسب برای حمله به دشمن و به کار بستن هر گونه تاکتیک

جنگی، هیچ مطلب کوچک و بزرگی را از نظر دور نمی‌داشتند.^[۲۰] بلکه مسلمانان خود را با سلاح روز و علوم روز مجهز می‌کردند.^[۲۱] معروف است که در ایام جنگ«حنین» به پیامبر خبر دادند که سلاح تازه مؤثرتری در «یمین» اختراع شده است، پیامبر قورا کسانی را به یمین فرستاد تا آن سلاح را برای ارتش اسلام تهیه کنند.^[۲۲]

تقویت بنیه دفاعی در مکتب علوی

در بیان امام علی (ع) جهاد به «زره محکم» و «سپر مطمئن» تشبیه شده است که هر دو، از وسائل دفاعی در جنگ است. همان گونه که در نبردهای قدیم، کسانی که زره در تن و سپر در دست نداشتند از ضربات دشمن در امان نبودند، قوم و ملتی که جهاد را ترک کند در برابر ضربات دشمن بسیار ناتوان و آسیب‌پذیر خواهد بود.^[۲۳] لذا آن حضرت فرمود: «زره را کامل کنید»(وَ اكْمِلُوا الْأَئِمَّةَ)^[۲۴] منظور از «کامل کردن زره» این است که آن را به وسیله «خود» (کلاه آهنینی که بر سر می‌گذاشتند و مانند زره جنبه دفاعی داشت) و «ساعد بند» (ورقه آهنی که به صورت نیم دایره درآمده و به ساعد می‌ستند تا دست را در برابر ضربات تیر و نیزه و شمشیر حفظ کند) کامل کنند.^[۲۵]

در فرازی دیگر از آن حضرت می‌خوانیم: «و شمشیرها را قبل از کشیدن از نیام، تکان دهید(تا به آسانی از نیام درآید)» وَ قَلِّقُوا^[۲۶]

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

«* اسلام نمی‌گوید جنگ کنید بلکه می‌گوید آنچنان قوی باشید تا دیگر کشورها جرات حمله به شما را نداشته باشند، از این رو قرآن این آمادگی را مقید به نیروی خاصی نمی‌داند و می‌فرماید هر نیرویی که می‌توانید فراهم کنید تا بتوانید دشمن را بترسانید.

باید وسایل دفاعی و سلاح‌هایشان را (در حال نماز یا خود) برگزیده؛ (زیرا) کافران آرزو دارند که شما از سلاح‌ها و وسایل خود غافل شوید تا یکباره به شما هجوم آورند».^[۲۷]

لذا از همراه داشتن وسایل محافظتی و ایمنی (مانند زره و خود و امثال آن) غفلت کنید و حتی در حال عذر، حتماً آنها را با خود داشته باشید که اگر احیاناً دشمن حمله کند بتوانید تا رسیدن کمک، خود را حفظ کنید (وَ لِيَأْخُذُوا حِزْبَهُمْ)^[۲۸]، اینجا همه نشان می‌دهد که مسلمانان در هر زمان و مکان و در هر شرایطی که باشند هوشیاری خود را در مقابل دشمن حفظ کنند.^[۲۹]

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

و در صورتیکه:

را حتی به هنگام صلح حفظ کنند، غافلگیر نخواهند شد و توطئه دشمن را دفع می‌کنند.^[۳۰]

از آیه شریفه «واعدوا لهم ما استطعتم من قوه…»^[۳۱] به روشنی استفاده می‌شود که مسلمانان حتی در حال صلح باید آمادگی و قدرت نظامی خود را حفظ کنند؛ و اگر روز به روز فزون جنگی، پیشرفته‌تر شود؛ آنها هم به طور مداوم آموزش‌های نظامی را هماهنگ با آن ببینند و همچنین سلاح‌های پیشرفته را به هر قیمتی که هست در اختیار بگیرند؛ و با توجه به اینکه «قوه» (نیرو) تمام نیروهای معنوی و مادی انسانی و غیر انسانی را شامل می‌شود، همه اینها را آماده سازند.^[۳۲] همچنین در فراز دیگر از قرآن کریم می‌خوانیم: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِزْبَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ فَرَجًّا وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا نَزِعُوا عَنِ اللَّهِ فَإِنْ كُنْتُمْ هُمْ فَامْتَصِمُوا»^[۳۳] «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! آمادگی خود را در برابر دشمن حفظ کنید و در گروه‌های متعددی یا به صورت دسته واحد (طبق شرایط موجود)، به سوی دشمن حرکت نمایید»^[۳۴]

با توجه به اینکه« حذر» (بر وزن خضر) به معنای بیداری و هوشیاری و آماده‌باش در برابر خطر است، و گاه به معنی وسیله‌ای است که با کمک آن با خطر مبارزه می‌شود؛ لزوم آماده‌باش دائمی مسلمان در مقابل دشمن، به خوبی روشن می‌شود.^[۳۵] جمله «فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ فَرَجًّا وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا»^[۳۶] با توجه به معنی نذر (کوچ کردن) نشان می‌دهد که مسلمانان نباید بنشینند تا دشمن بر آنها هجوم برد؛ بلکه باید به استقلال دشمن بپردازند و پیش از تهاجم بر او هجوم برند و از روش‌های مختلف برای این امر استفاده نمایند، گاه به صورت گروه‌های پراکنده، جنگ پارتیزانی بر ضد او به راه بیندازند و گاه سه صورت ارتش منظم و یکپارچه حمله را آغاز کنند و در هر جا مطابق مقتضای زمان و مکان عمل نمایند.^[۳۷]

ایجاد رعب و وحشت در میان دشمنان در گرو تقویت بنیه دفاعی

لزوم ترسانیدن دشمن، از جمله مهم‌ترین مولفه‌ها در تقویت بنیه دفاعی است؛ یعنی مسلمانان از نظر امکانات نظامی و دفاعی در سطحی از آمادگی باشند که اهدت و هیبت لشکر اسلام در دل دشمن ایجاد رعب و وحشت کند، به‌گونه‌ای که حتی فکر حمله به کشور اسلامی را از سر بیرون کند.^[۳۸]

بدون شک اسلام برای جلوگیری از جنگ، که ضایعات روحی، روانی، جانی و مالی فراوانی به همراه دارد، به مسلمانان سفارش می‌کند که آنچنان قوی و نیرومند باشند تا دشمن خیال حمله به آنها را هم نداشته باشد و در عین حال عزت و آبرو و اعتبار آنان حفظ شود.^[۳۹] لذا قرآن صریحاً، مسیر حال را مشخص ساخته است و بر مبنای آیه «شهداء علی الکفار رحمہم بینهم»^[۴۰] در برابر دشمنان بی‌رحم، باید روشی شدید اتخاذ کرد و در برابر دوستان باید نرمش نشان داد.^[۴۱] اسلام نمی‌گوید جنگ کنید بلکه می‌گوید آنچنان قوی باشید تا دیگر کشورها جرات حمله به شما را نداشته باشند، از این رو قرآن این آمادگی را مقید به نیروی خاصی نمی‌داند و می‌فرماید هر نیرویی که می‌توانید فراهم کنید تا بتوانید دشمن را بترسانید،^[۴۲] زیرا جنگ حتی با پیروزی نیز دارای ضایعاتی است پس باید کاری کرد که دشمن هرگز به خود اجازه جنگ و حمله به کشور را ندهد، در این صورت ما، هم پیروز خواهیم بود و هم هزینه‌ای نمی‌پردازیم.^[۴۳] بنابراین تدارک قوا و تقویت نیروها به طور عام، و آماده ساختن مرکب جنگ این عصر را به‌طور خاص (به عنوان یک مصداق) به منظور پیشگیری از وقوع جنگ و اِرهاب و ترساندن دشمنان به شدت توصیه می‌شود و این منطقی‌ترین هدف برای تقویت بنیه نظامی است.^[۴۴]

«* اگر چه اسلام دعوت به صلح می‌کند و به دعوت صلح دشمن پاسخ مثبت می‌دهد، ولی به مسلمانان هشدار می‌دهد که مواظب مکر و فریب دشمن باشند و حتی به هنگام صلح هم توان نظامی و قدرت دفاعی را در حد بالایی حفظ کنند تا اگر دشمن مکر و حيله کرد، مسلمانان غافلگیر نشوند.

آمادگی دفاعی برای جلوگیری از جنگ
در خاتمه باید گفت از نظر اسلام تجهیزات نظامی و آمادگی جنگی و دفاعی در حد اعلا برای ایجاد جنگ و خورخیزی و ویرانی و خسارت به طرف مقابل نیست، بلکه برای پیشگیری از جنگ است.^[۴۵] حلال آیه هیچ عاقلی در جهان، هر چند